

DOI: <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.63.21>

Onomastica LXIII, 2019

PL ISSN 0078-4648

Folia onomastica Croatica, red. Anđela Frančić, knj. 27, Zagreb 2018, 285 s.

Dwudziesty siódmy numer czasopisma „Folia onomastica Croatica” (FOC), wydawanego przez Chorwacką Akademię Nauk i Sztuk (HAZU), obejmuje sześć artykułów naukowych, pięć recenzji i omówień, artykuł wspomnieniowy oraz zestawienie bieżącej bibliografii onomastycznej. Wszystkie wspomniane treści dostępne są nieodpłatnie na centralnym portalu chorwackich czasopism naukowych HRČAK pod adresem: <https://hrcak.srce.hr/folia-onomastica>

Omawiany numer otwiera artykuł Artura Gałkowskiego „Definicja i zakres chrematonimii” (s. 1–14). Tekst ten ma charakter teoretyczny. Autor, opowiadając się za maksymalistyczną definicją chrematonimii rozumianej jako zbiór nazw obiektów i instytucji współczesnej cywilizacji, przedstawia zakres tej kategorii onimicznej oraz cel badawczy chrematonomastyki. A. Gałkowski uwagę poświęcił także kwestiom terminologicznym związanym z tą subdyscypliną onomastyki. W pierwszej kolejności omawia on terminy językoznawcze oparte na złożeniu *chremat(onim)*. Następnie porządkuje terminologię chrematonomastyczną w obrębie głównych podkategorii nawiązujących do trychotomicznej koncepcji chrematonimii: chrematonimii marketingowej, społecznościowej i użytkowej. Jak pisze autor, różnorodność terminologii chrematonomastycznej odzwierciedla heterogeniczność tej kategorii onimicznej.

Praca Joży Horvata „Prilog proučavanju imenske tvorbe: o tvorbenim načinama kojima od višerječnih toponima jedino izostavljanjem koje njihove sastavnice nastaju novi toponimi” (s. 15–46) poświęcona jest zagadnieniom nazw eliptycznych w obrębie toponimii. Autor, bazując na materiale toponimicznym z okolic miasta Ludbreg w Podravinie, omawia różnorodne procesy, polegające na tworzeniu od wieloczłonowych nazw geograficznych nowych toponimów, które zachowują tylko jeden z elementowych składowych podstawy nazwotwórczej. Zasadniczą część artykułu poprzedza krytyczny przegląd stanowisk dotyczących zjawisk elipsy oraz uniwerbizacji w toponimii, a także terminologii stosowanej zarówno w odniesieniu do samych tych procesów, jak i ich efektów. Na podstawie przeprowadzonych analiz J. Horvat sam proponuje trzy terminy określające sposoby powstawania eliptycznych toponimów: *univerbizacijska elipsa* (elipsa uniwerbizacyjna), *univerbizacijska elipsa i usporedna konverzija* (elipsa uniwerbizacyjna i konwersja równoległa), *neuniverbizacijska elipsa* (elipsa nieuniwerbizacyjna).

W tekście „Obalni toponimi otoka Brača — prilog *Bračkoj toponimiji* Petara Šimunovića” (s. 47–69) Katarina Lozić Knezović zestawia i omawia pod kątem motywacji, słowotwórstwa oraz pochodzenia językowego 69 toponimów z przybrzeżnego pasa wyspy Brač, zgromadzonych w ramach najnowszych badań terenowych. Są to nazwy, które nie wystąpiły w pomnikowych pracach na temat nazewnictwa wyspy autorstwa Petara Šimunovića („Toponimija otoka Brača”, 1972, „Bračka toponimija”, 2004) lub różnią się od zapisów zgromadzonych przez tego badacza. Celem K. Lozić Knezović było nie tylko wzbogacenie korpusu toponimicznego wyspy Brač, ale także zwrócenie uwagi na fakt zaniku wiedzy o tamtejszym nazewnictwie wśród przedstawicieli młodszych pokoleń, co zdaniem badaczki wpływa także na zanik ich tożsamości. Nie bez znaczenia jest tu zębny wpływ braku lub też zniekształconej notacji nazw na mapach topograficznych, zwłaszcza turystycznych (autorka poświęca tej kwestii osobny podrozdział).

W pracy „Toponimija jugoistočnoga dijela Neretvanske krajine” (s. 71–98) Ivana Milić i Domađoj Vidović dokonali analizy przeszło pięciuset toponimów z okolic miejscowości Slivno i Opuzen, położonych w żupanii dubrownicko-neretwiańskiej tuż przy granicy Chorwacji z Bośnią i Hercegowiną (będącej jednocześnie granicą Dalmacji i Hercegowiny). Autorzy po krótkim zarysowaniu

historii i geografii regionu, a także cech lokalnego dialektu (którego obraz jest złożony z uwagi na pograniczne położenie) w pierwszej kolejności omówili pochodzenie i funkcjonowanie ojkonimów z omawianego obszaru. Następnie przeszli do szczegółowej analizy motywacyjnej całego zebranego materiału nazewniczego, która ujawniła niezwykle bogactwo semantyczne podstaw toponimów, na co wpływ miał z pewnością bardzo zróżnicowany krajobraz (górski, nizinny, nadmorski) tego niewielkiego regionu. Uwagę badaczy zwróciło występowanie w materiale hydronimu *Mlaka*, typowego raczej dla odległego, kajkawskiego obszaru dialektalnego.

Przedmiotem zainteresowania Violety Moretti, autorki artykułu „Onimija latinskih poslanica Pavla Rittera Vitezovića” (s. 99–121), są nazwy własne występujące w korpusie pisanych łaciną listów Pavla Rittera Vitezovicia, żyjącego w latach 1652–1713 wybitnego chorwackiego pisarza, poety, historyka, leksykografa i wydawcy. Wśród tych onimów — tak chorwackich, jak i z innych obszarów językowych — występują formy o różnym stopniu adaptacji do łaciny. Badaczka w osobnych podrozdziałach zestawiała, zidentyfikowała i omówiła pod kątem językowym używane przez Rittera Vitezovicia nazwy osobowe, geograficzne, etniczne, a także nazewnictwo związane ze światem antycznym, zwracając uwagę na sposoby łatinizacji oraz tworzenia form przymiotnikowych. Następnie V. Moretti skupiła się na ortograficznej wariacji występującej u autora oraz jego stosunku do zapisu lokalnych nazw, sposobu użycia znaków diakrytycznych na oznaczenie chorwackich głosek. Badaczka zwróciła także uwagę na wariantywność stosowanych przez Vitezovicia form, przejawiającą się także w wahanii w zakresie deklinacji, wskazując na językowe i pozajęzykowe czynniki mające na nią wpływ.

Ostatnim artykułem w omawianym numerze jest praca „Toponimija Nacionalnoga parka Paklenica” (s. 123–205), w której Nataša Šprljan przedstawia toponimie z obszaru Parku Narodowego Paklenica, znajdującego się w paśmie górskim Welebitu w północnej Dalmacji. Na materiał składają się nazwy zebrane podczas badań terenowych w miejscowościach Seline i Starigrad-Palencia, uzupełniają go ponadto nazwy odnotowane w pracy Stanislava Gilicia „Paklenička toponimija” (1994) oraz widniejące na mapach turystycznych (dotyczy to nazw, których funkcjonowanie potwierdzili ankietowani). Autorka przy prezentacji materiału wykorzystuje metody wypracowane w monografiach toponomastycznych dalmatyńskich wysp, wydawanych przez Centrum Adriatyckich Badań Onomastycznych w Zadarze (w którym badaczka jest zatrudniona)³. Każda nazwa, zapisana z uwzględnieniem właściwości prozodycznych, została opatrzona opisem referenta, przykładami użycia przez ankietowanych i ewentualnymi uwagami gramatycznymi oraz oznaczeniem sektora i numerem, odpowiadających lokalizacji na załączonych mapach. W artykule autorka przeprowadziła szczegółową klasyfikację semantyczno-motywacyjną paklenickiej toponimii. Te zasadnicze części pracy zostały poprzedzone informacjami o podstawowych cechach lokalnych gwar, należących do zachodnioikawskiego dialektu nowosztokawskiego.

W dziale recenzji i omówień Andela Frančić (s. 207–210) przedstawia wydany w 2017 r. pod tytułem „Knjiga o sv. Jerolimu, Iliriku i Međimurju” chorwacki przekład (tłum. Marko Rosić) sporządzonego po łacinie dzieła „Natale solum” (1752) autorstwa Josipa Bedekovicia, chorwackiego duchownego (paulina) i historyka. Stanowi ono cenne źródło informacji o historii i geografii Međimurja, zawierające liczny zbiór antroponimów, toponimów i etnonimów. Przedmiotem recenzji Žarka B. Veljkovicia (s. 211–214) jest praca Mirka i Liljany Grčićiów „Geneza grada i poreklo imena Šapca” (Beograd 2011), poświęconej historii leżącego w Serbii miasta Šabac oraz etymologii nazw używanych na jego określenie (*Zaslón*, *Bugurdelen*, tur. *Bügürdelen*, *Šabac*). Vladimir Skračić (s. 215–218) omawia książkę historyka i onomasty Kristijana Jurana „Otok Murter u 16. i 17. stoljeću” (Murter 2017), poświęconą XVI- i XVII-wiecznym dziejom wyspy Murter, należącej do Archipelagu Szybenickiego. Recenzja Tanji Kuštović (s. 219–224) dotyczy monograficznego opracowania autorstwa Indiry Šabić „Antroponimija i toponimija bosanskoga srednjovjekovlja” (Sara-

³ Monografie tej serii były omawiane w poprzednich numerach „Onomastików”.

jevo 2017), w której autorka w oparciu o analizę dokumentów powstałych w okresie XI–XVI w. śledzi kształtowanie się bośniackiego nazewnictwa osobowego i geograficznego w średniowieczu.

Tekst Branimira Brglesa zawiera sprawozdanie z konferencji „IX. Skokovi etimološko-onomastički susreti”, która odbyła się w Čakovcu w dniach 25–27 października 2018 r.

W 27 numerze FOC opublikowano również tekst wspomnieniowy Ivety Valentovej (s. 231–237), poświęcony pamięci zmarłego w 2018 r. wybitnego słowackiego onomasty Milana Majtána.

Omawiany numer czasopisma „Folia onomastica Croatica” wieńczy sporządzona przez Jożę Horvata bibliografia prac onomastycznych za rok 2017, zawierająca krótkie omówienia 126 pozycji z całego świata.

Paweł Swoboda

Instytut Języka Polskiego PAN

pawel.swoboda@ijp.pan.pl

<https://orcid.org/0000-0002-1679-5296>